

Таким чином, можна зробити висновок, що “good” та “evil” – концепти тісно пов’язані між собою; не завжди навіть вчені можуть їх розподілити згідно схем, аналізів та експериментів. Метою даної роботи було довести, що вони можуть замінити одне одного. Ми вважаємо, що за допомогою твору Дейва Пелцера, змогли якнайкраще продемонструвати це.

Література

Федоров Ю.В. Концепт зла в сучасній культурі: Автореф. дис... канд. філософ. наук 09.02.04 / Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2002. – 24 с. *Философский энциклопедический словарь* / Е.Ф. Губский и др. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 574 с. *Pelzer D. J. A child called “it”: one child’s courage to survive* / David J. Pelzer/ Health Communication, Inc., 1995. – 94p.

УДК 81’243:[811.162.3:37.026]

ДЗЮБИШИНА Н.Б.

(Рівненський державний гуманітарний університет)

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАРУБІЖНІЙ ТА ЧЕСЬКІЙ ЛІНГВОДИДАКТИЦІ

У статті проаналізовано підходи до дослідження проблеми стратегій навчання іноземних мов у зарубіжній лінгводидактиці, визначено групи цих досліджень. Конкретизовано розуміння поняття „стратегії навчання” в лінгводидактиці. Виділено базові риси стратегій навчання іноземних мов.

Ключові слова: стратегії навчання, іноземні мови, класифікація стратегій, компетенція.

Дзюбишина Н.Б. Исследование стратегий обучения иностранных языков в зарубежной и чешской лингводидактике. В статье проанализированы подходы к исследованию проблемы стратегий обучения иностранных языков в зарубежной лингводидактике, определены группы этих исследований. Конкретизировано понимание понятия „стратегии обучения” в лингводидактике. Выделены базисные черты стратегий обучения иностранных языков.

Ключевые слова: стратегии обучения, иностранные языки, классификация стратегий, компетенция.

Dziubysyna N.B. Research of strategies for teaching foreign languages in foreign and Czech linguistic didactics. In the article it has been analyzed the approaches to research of the strategies for teaching foreign languages in the foreign linguistic didactics, determined the groups of these studies. It has been specified understanding of the notion “teaching strategies” in linguistic didactics. It has been identified the basic features of the teaching strategies of foreign languages.

Key words: teaching strategies, foreign languages, a classification of strategies, competence.

Тема стратегій навчання належить до важливих і актуальних тем педагогіки, педагогічної психології, дидактики, а також фахової дидактики іноземних мов – лінгводидактики. Стратегії навчання являють собою одну з головних цілей сучасної освіти, тому їх значення постійно зростає.

Стратегії навчання є сучасним визначенням актуальної теми, як вчитися найлегшим, найефективнішим способом, з використанням найменшого часу, з найкращими результатами тощо. Це підкреслюється у програмних документах Європейського Союзу, Європейської комісії, ЮНЕСКО.

Суспільно і теоретично-фахове значення мають не лише стратегії навчання як такі, але також науково-дослідна галузь (іноземні мови), в рамках яких стратегії навчання досліджуються. Іноземні мови були завжди важливими з точки зору комунікації націй і розширення кругозору індивіда та нації в цілому. У контексті європейських інтеграційних угод мови набувають нового значення в рамках національної освітньої культурної політики. Іноземні мови вже деякий час належать до освітніх пріоритетів Європейського Союзу. Володіти на якісному рівні іноземною мовою, передусім англійською, поряд із іншими ключовими компетенціями (вміння співпрацювати, володіти комп’ютером тощо) є базовою вимогою сучасного ринку праці і загальної освіченості кожного індивіда. Активізація резервних можливостей особистості спрямована на її комплексний розвиток, на цілісне формування інтелектуальних, емоційних і мотиваційних сторін [Петровський 1999, с. 77].

Проблематика стратегії навчання іноземної мови в рамках лінгводидактики у європейських країнах та в Чеській республіці зокрема не є комплексно дослідженою. Бракує базових праць, які б з’ясували, як учні вивчають іноземну мову, які є ефективні способи її вивчення. Більшість покращань проходять шляхом „практичної емпірії” – учителі та учні намагаються поліпшити методики.

Проблемою дослідження стратегій навчання іноземних мов займалися як вітчизняні (Петровський А.В., Леонтьєв А.Н., Зимня І.А., Китайгородська Г.А.), так і зарубіжні вчені

(Едмонсон У., Хаус Ю., Оксфорд Р., Влчкова К., Майєр Р., Мареш Й.).

Метою статті є проаналізувати підходи до дослідження стратегій навчання іноземних мов у зарубіжній та зокрема чеській лінгводидактиці, окреслити базові риси стратегій навчання іноземних мов.

На сьогоднішній день можна констатувати сильний практичний і теоретичний інтерес до теми стратегій навчання і мислення. У результаті вибуху нових відомостей постало питання, що має школа давати, і питання ключових навичок (у новій термінології рамкових освітніх програм – компетенцій). Існує загальна згода щодо того, що стратегії належать до комплексу знань і навичок, котрі мають даватися в школі. Інтерес до стратегій є, таким чином, природним результатом переміщення дослідницької перспективи від біхевіоризму до когнітивної психології, до наголосу на авторегуляції, до когнітивних та соціокогнітивно орієнтованих підходів до поведінки, розвитку, навчання і викладання. Саме цей новий погляд на проблематику стратегій спричинив появу великої низки досліджень ментальних процесів і структур, завдяки котрим стало можливим подальше дослідження стратегій навчання.

Початком дослідження стратегій навчання мови можна назвати 60-і роки ХХ століття. Перша праця, що стосувалася стратегій навчання, була, як зазначає М. Гісманоглу [Hismanoglu 2000], робота Арона Картона „The Method of Inference in Foreign Language Study” 1966 року.

Зауважимо, що на погляди багатьох авторів, які займалися стратегією навчання, вплинув розвиток когнітивної психології. Більшість перших досліджень стратегій навчання іноземної мови первісно зосереджувалася на інтерпретації повідомлень учнів, які успішно навчалися, про те, що в процесі навчання вони роблять [Vlčková 2007, p. 23]. Вони виходили з переконання, що учні, котрі в іноземній мові є успішні, відрізняються від інших не стільки розумовими здібностями, як скоріше використанням специфічних стратегій навчання. Цю гіпотезу поступово було підтверджено доказами. В окремих дослідженнях було з'ясовано, що успішні учні мають бажання відгадувати значення слів, котрих вони не знають, причому вони вгадують їх з великою точністю. Такі учні намагаються спілкуватися, не мають перепон, вони не бояться робити помилки, зосереджуються на формі, шукають зразки і намагаються використовувати аналіз, проводять моніторинг свого усного мовлення і мовлення інших, звертають увагу на значення слова і повідомлення [Vlčková 2007, c.23]. Також визначено, що здібні учні не мають перешкод у мовній комунікації, а багато потенційно здібних учнів з причин страху, пов'язаного з мовою і мовною ситуацією, мають бар'єри, котрих намагаються позбавитися, виконуючи більшу кількість вправ і тренувань вдома, або створюючи ситуації, де вони мусять спілкуватися.

Н.Найман та інші науковці доповнили список стратегій, які використовують учні, що успішно вивчають другу мову. Успішні учні, на їх думку, навчаються мислити цією мовою і займаються також афективним аспектом вивчення мов [Naiman 1978].

У 70-х роках ХХ століття чеські вчені почали проводити дослідження стратегій учнів, які успішно навчаються, і з'ясували, що ті самі стратегії можуть бути запропоновані і слабшим учням. Учням менш вправним в іноземній мові, на думку авторів, достатньо, коли вони засвоюють ці стратегії і будуть їх систематично використовувати. У 1975 році була здійснена класифікація стратегій на основі того, чи сприяють вони прямо або непрямо вивченню іноземної мови. Це, на думку К.Влчкової, можна назвати початком дослідження непрямих стратегій навчання іноземної мови [Vlčková 2007, p. 24].

Виокремлення навчальних стратегій як важливого напрямку дослідження відбулося у середині 80-х років ХХ століття. У цей період комунікативний підхід до навчання іноземних мов вступив у новий етап свого розвитку. Лінгвісти й лінгводидакти почали виявляти зацікавленість здібністю людини розуміти та породжувати мовні висловлювання. Наголос робився на ролі соціальних і афективних стратегій, були досліджені також фактори, котрі мали вплив на вибір окремих стратегій і на міру їх використання, розширювалось поле подальших дослідницьких питань, пов'язаних із стратегіями. Вирішувалась проблематика, котрі стратегії є усвідомленими, а котрі використовуються несвідомо.

У 90-х роках ХХ століття дедалі частіше почали поєднуватися дослідження, що проводилися в рамках когнітивної психології, з лінгводидактичними дослідженнями. Стратегії навчання, з'ясовані в лінгводидактичних дослідженнях, були вміщені до контексту когнітивних теорій навчання і засвоєння навичок. Тим не менше, відставання

лінгводидактики від найновіших досліджень когнітивних наук є помітним і вимагає подальшого розгляду.

Зауважимо, що у сучасній лінгводидактиці визначають три групи досліджень стратегій навчання іноземних мов:

- 1) дослідження, проведені з метою дати дефініцію і класифікацію стратегій;
- 2) дослідження, які прагнуть описати використання, застосування стратегій на специфічних завданнях або у певного типу учнів;
- 3) дослідження, спрямовані на підвищення ефективності стратегій.

Ці дослідження дають докази того, що ті, хто навчаються, здатні розповісти про власні навчальні процеси, надають орієнтаційні визначення і класифікації типів стратегій, вказують, що названі стратегії мають відношення до результатів навчання. Ці результати залежать від характеру завдань та періоду попереднього вивчення іноземних мов.

У Чеській республіці стратегіями навчання (із загальної точки зору, а не з погляду іноземних мов) особливо стилями навчання та стандартизацією відповідних діагностичних технік, займається Й.Мареш.

Цікавими, на нашу думку, є підходи до розуміння поняття „стратегії навчання” в лінгводидактиці. Одним з доказів розширення поняття стратегії навчання до галузі лінгводидактики є той факт, що це поняття було визначено значною кількістю закордонних авторів. Йдеться про запозичену загальну дефініцію „стратегії навчання” або про їх більш специфіковане застосування на галузь іноземних мов. У другому випадку йдеться про дефініцію поняття „стратегії навчання іноземної мови чи другої мови”.

Й.Рубін та А.Венден визначають стратегії як сукупність діяльностей, кроків, планів, натренованих дій, які використовуються учнями для полегшення здобуття, запам'ятовування, відтворення і використання інформації [Rubin 1987, p. 19]. К.Влчкова вказує, що стратегії навчання є інтенціональною поведінкою і розмірковуванням, яке використовується учнями під час навчання так, щоб вони допомогли їм поліпшити розуміння, вивчення або запам'ятовування нової інформації [Vlčková 2007, p. 20].

Ц.Файерх і Г.Каспер підкреслюють, що стратегії навчання є спробою розвинути лінгвістичну і соціолінгвістичну компетенцію в рамках мовної мети [Faerch 1983].

Згідно із Г.Стерном, концепт стратегії навчання виходить з передумови, що учні свідомо беруть участь у діях з метою досягнення певних цілей, і стратегії навчання можуть вважатися за широко потрактовані інтенціональні інструкції і техніки навчання. Усі, хто вивчають мову, використовують стратегії навчання свідомо чи несвідомо, коли опрацьовують нову інформацію і виконують навчальні мовні завдання. Оскільки шкільний клас, де вивчається іноземна мова, є середовищем, в якому розв'язуються проблеми і в якому учні конфронтані з новою інформацією і непростими завданнями, що даються їм вчителем, учні намагаються знайти найшвидший і найлегший шлях для досягнення мети. Це означає, що використання стратегій навчання мови, за Г. Стерном, є таким, якого не можна уникнути [Stern 1992].

На думку Р.Оксфорд, навчальні стратегії – це способи поведінки і мислення, які впливають на процес переробки інформації суб'єктом навчання. Р.Оксфорд виокреслює стратегії навчання другої чи іноземної мови як специфічну діяльність, поведінку, техніки, котрі учні часто свідомо використовують з метою поліпшення розуміння і використання другої чи іноземної мов. Свідоме та індивідуалізоване використання цих стратегій пов'язане з успішним вивченням мови і вдосконаленням своїх знань [Oxford 1994].

Інші науковці розуміють стратегії передовсім як знаряддя активної і саморегульованої участі в засвоєнні іноземної мови необхідні для розвитку комунікаційних компетенцій в іноземній чи другій мовах.

Аналіз наукової літератури дає підстави визначити базові риси стратегій навчання іноземних мов.

1. Стратегії навчання іноземної мови підтримують розвиток окремих мовних навичок (аудіювання, читання, говоріння, писання). Сучасна лінгводидактика виходить з позиції, що усі чотири мовні навички є важливими і вимагають спеціальної уваги і відповідної навчальної діяльності, яка веде до їхнього розвитку. Раніше помилково вважалося, що, наприклад, навичка письма з'явиться автоматично через розвиток інших навичок або що розумінню почутого не треба навчати і достатньо учня конфронтувати з усним мовленням. Ті, хто

навчаються, використовують усі навички, звичайно в різному співвідношенні і на різному рівні. Доросла людина у своїй комунікації найбільше часу проводить у слуханні (40-50%), на половину чи на третину менше у говорінні (25-30%), ще половину менше в читанні (11-16%) і найменше в писанні (9%) [Vlčková 2007, p. 21]. Тим не менше, розвивати треба усі навички, оскільки занедбування однієї знижує можливість досконалого оволодіння іншими навичками чи обмежує міру вправності у цій навичці, котру учень може досягти. Стратегії навчання допомагають тому, хто вчиться, розвивати кожну з чотирьох навичок, деякі стратегії розвивають усі, інші – лише певну чи певні навички.

2. Стратегії навчання уможливають дедалі більше керувати процесом власного навчання і поступово переходити від гетерорегуляції до авторегуляції. Перехід до авторегульованого навчання є дуже важливим з точки зору „всезиттєвого” навчання і використання мови також поза середовищем школи. Авторегуляція пов'язана з активністю того, хто вчиться, оскільки вона стоїть в опозиції до пасивного підходу, коли учень очікує від учителя, що той його всього навчить, при цьому сам він не має бажання щось робити. Навчити учня використовувати найбільш доречні стратегії було б зайвим, коли б він не мав бажання взяти відповідальність за своє навчання. Чимало досліджень стратегії навчання нині проводиться саме в контексті авторегуляції навчання, причому засвоєння і розвиток стратегій навчання трактуються як одна з основ авторегульованого навчання.

3. Стратегії навчання є проблемно орієнтовані, це знаряддя для розв'язання проблеми, завдань чи досягнення цілі. Наприклад, афективні стратегії учні використовують з метою релаксації або підвищення самодовіри для того, щоб вони могли вчитися краще, ефективніше.

4. Стратегії є гнучкими та здатними пристосовуватися. Вони не існують у завжди передбачуваних секвенціях, послідовностях або моделях і зразках. Тому тим, хто вчиться, даний великий простір для вибору, комбінування і послідовності стратегій. Інколи той, хто вчиться, комбінує стратегії певним передбачуваним способом, наприклад, частий спосіб читання тексту полягає спочатку в перегляді тексту, потім в його прочитанні, далі – зробити помітки. У деяких випадках самі стратегії містять внутрішню секвенцію, послідовність кроків, як наприклад, дедуктивне обґрунтування (спочатку ми міркуємо про правило, потім його застосовуємо до нової ситуації).

5. Стратегії навчання підтримують навчання як прямо, так і непрямо. Прямі (стратегії запам'ятовування, пізнавальні, компенсаторні) і непрямі (метакогнітивні, емоційні, соціальні) стратегії однаковою мірою важливі для навчання і взаємно доповнюють одна одну.

З огляду на історію дослідження стратегій треба наголосити, що стратегії не стосуються лише когнітивної сторони навчання. Навчання мови є також емоційний та особистісний процес. Коли починалось вивчення проблематики стратегій, фахівці займалися, перш за все, когнітивними і стратегіями використання пам'яті, а далі і метакогнітивними стратегіями. Лише кілька років тому більше уваги стали приділяти соціальним, афективним, комунікаційним та іншим стратегіям.

6. Стратегії є часто усвідомлені але після певної кількості застосувань і тренувань, як і інші навички, вони можуть автоматизуватися і бути неусвідомленими. Стратегії, котрі деякі учні використовують усвідомлено чи неусвідомлено, вже використовуються інстинктивно, без обдумування, некритично. Шляхом оцінювання і вивчення стратегій учні можуть їх усвідомити і критично оцінити їхню корисність і ефективність.

7. Стратегії навчання не завжди є для вчителя такими, що піддаються спостереженню. З одного боку, через свій власний характер, наприклад стратегії застосування пам'яті, з іншого – тому що вони використовуються і в природному середовищі поза школою.

Стратегії піддаються вивченню і тренуванню. На відміну від стилю навчання, а особливо когнітивного стилю, який можна із значними труднощами змінювати, стратегії навчання можна передати, засвоїти, змінювати шляхом тренувань, що є невід'ємною складовою мовної освіти. Навіть найкращі учні можуть ще вдосконалитись шляхом тренувань, що допомагає їм більше усвідомлювати власні стратегії і більше їх використовувати.

8. Стратегії навчання розширюють коло завдань вчителя. Учитель стає координатором процесу навчання, порадником, консультантом, діагностиком, надає необхідні стратегії учням, допомагає учням стати незалежними і спрямовує їх до саморегуляції. Статус учителя в результаті змін в очікуваних ролях базується на особистісних і професійних якостях учителя і

на значенні відносин учителя й учня.

Отже, з точки зору навчальних цілей стратегії є засобом для досягнення кращих навчальних результатів. Стратегії є специфічними діями, діяльністю, яка реалізується учнями з метою поліпшити власне навчання. На ці дії безперечно впливають більш загальні особистісні риси учня, як стиль навчання, когнітивний стиль, мотивація, здібності. На використання стратегій навчання впливає ціла шкала факторів, як міра усвідомлення, рівень знань, вимоги навчальних завдань, очікування учителя, вік і стать учня, національність чи приналежність до певного етносу, стиль навчання, особистісні риси, рівень мотивації, причина навчання тощо. Використання необхідних стратегій навчання іноземних мов сприяє головній меті вивчення іноземної мови, тобто комунікаційній компетенції.

Література

Петровський А.В. До деяких питань активізації навчальної діяльності / А.В. Петровський, Г.А. Китайгородська // Методи інтенсивного навчання іноземним мовам. – К., 1999. – Вип. 5. *Faerch C.* On Identifying Communication Strategies in Interlanguage Production / C. Faerch, S. Kasper. – London, 1983. *Hismanoglu M.* Language Learning Strategies in Foreign Language Learning and Teaching [Електронний ресурс] / M. Hismanoglu. – The Internet TESL Journal, 2000. – Режим доступу: <http://www.aitech.ac.jp/iteslj/Articles/Hismanoglu-Strategies.html>. *Naiman N.* The Good Language Learner / N. Naiman, M. Frohlich, H. Stern, A. Todesco. – Toronto, 1978. *Oxford R.* Language Learning Strategies [Електронний ресурс] / R. Oxford. – ERIC Clearinghouse on Language and Linguistics, 1994. – Режим доступу: http://www.ed.gov/databases/ERIC_Digest. *Rubin J.* Learner Strategies in Language Learning / J. Rubin, A. Wenden. – Herefordshire, 1987. *Stern H.* Issues and Options in Language Teaching / H. Stern. – Oxford, 1992. *Vlčková K.* Strategie učení cizímu jazyku / K. Vlčková. – Brno, 2007.

УДК 811.111'06'373.611

ЄНІКЄЄВА С. М.

(Запорізький національний університет)

САМООРГАНІЗАЦІЯ СЛОВОТВОРЧОЇ СИСТЕМИ (НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСИЧНИХ ІННОВАЦІЙ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

У статті запропоновано синергетичний підхід до встановлення закономірностей розвитку системи словотворення сучасної англійської мови. Особливу увагу приділено функціональній трансорієнтації лінгвальних одиниць, яка зумовлює збагачення інвентарю словотворчих засобів і вдосконалення способів та механізмів вербокреації.

Ключові слова: вербокреація, самоорганізація, синергетика, функціональна трансорієнтація.

Єнікєєва С. М. Самоорганизация словообразовательной системы (на материале лексических инноваций английского языка). В статье представлен синергетический подход к определению закономерностей развития словообразовательной системы современного английского языка. Особое внимание уделено функциональной трансориентации языковых единиц, которая способствует обогащению инвентаря словообразовательных средств и совершенствованию способов и механизмов вербокреации.

Ключевые слова: вербокреація, самоорганізація, синергетика, функціональна трансорієнтація.

Yenikeeva S. M. Self-organization of Word-formation System (a Study of English Lexical Innovations). The article focuses on the study of synergetic approach to principles of the Modern English word-formation system development. Special attention is paid to the phenomenon of language units' functional transorientation which contributes to the enrichment of word-forming means and leads to the perfection of verbocreative ways.

Key words: verbocreation, self-organization, synergetics, functional transorientation.

Активні словотворчі процеси, що відбуваються в сучасній англійській мові, забезпечуючи збагачення й розвиток лексики, знаходяться у фокусі наукових розвідок. У численних працях, присвячених різним аспектам словотвору сучасної англійської мови, розглядаються проблеми таксономії конститuentів словотвору за семантичними, функціональними, етимологічними ознаками. Багато наукових студій присвячено визначенню ролі окремих способів словотвору в збагаченні словникового складу сучасної англійської мови [Бортничук 1988; Зацний 2000, 2001, 2007; Квеселевич 1984; Омельченко 1998, Полюжин 1992].

Незважаючи на наявність численних наукових студій, присвячених розгляду різних аспектів словотвору сучасної англійської мови, недостатньо дослідженими залишаються проблеми, пов'язані з встановленням способів і механізмів розвитку системи словотворення. Нові можливості у вивченні цього аспекту відкриває синергетична методологія.

Актуальність теми статті зумовлена орієнтацією лінгвістичних студій на комплексне й системне дослідження особливостей структурної організації мови й шляхів і способів її